

מינהל מחקר וכלכלה
משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה

התנדבות ושירות צבאי במגזר החרדי

אסף מלחי

על המחבר

אסף מלחי, חוקר ורכז תחום חרדים במינהל מחקר וכלכלה בתמ"ת

יוני 2009

תוכן עניינים

3	מטרות ואוכלוסיית המחקר
4	פעילות התנדבותית – רקע כללי
6	התנדבות במגזר החרדי – ממצאים כמותיים
8	השירות הצבאי והמגזר החרדי בישראל – רקע היסטורי וחברתי
11	ממצאים כמותיים ביחס לשירות צבאי ולאומי במגזר החרדי
13	סיכום

מטרות ואוכלוסיית המחקר

מטרות

מסמך זה נועד להציג נתונים **עדכניים** אודות תרומתו של הציבור החרדי לקהילה במסגרת התנדבותית ואת תרומתו למדינת ישראל. עיקר הממצאים שיוצגו במסמך זה מתייחסים לשיעורי ההתנדבות והמשרתים בצבא בקרב אוכלוסייה זו, זאת ביחס לאוכלוסייה חילונית-מסורתית.

מקור הנתונים

מבין סדרות הנתונים הסטטיסטיות הקיימות כיום, מהווה הסקר החברתי של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה כלי סטטיסטי מרכזי. סקר זה מהווה מקור בלתי נדלה למדדים חברתיים וכלכליים מגוונים ביחס לכלל אוכלוסיית ישראל וביחס למגזרי אוכלוסייה מיוחדים כאחד. אי לזאת, מחקר זה מבוסס על נתוני הסקר החברתי לשנים 2002-2007 אשר בו נשאלים המרואיינים היהודים ביחס למידת דתיותם.

אוכלוסיות המחקר

שאלות אלו ביחס למידת דתיותו של הנשאל, מאפשרות לשייך את המרואיינים למגזר דתי-תרבותי כזה או אחר. ביניהם את **המשיבים החרדים המהווים את אוכלוסיית המחקר המרכזית במסמך זה**. חשוב לזכור כי הגדרת הנשאל כחרדי במסגרת סקר זה נשענת בעיקר על הגדרתו העצמית של הנשאל ואין בה הבחנות בין קבוצות אוכלוסייה שונות בקרב ציבור מגוון זה. אוכלוסיית ההשוואה הינה כלל המשיבים בסקר זה אשר הגדירו עצמם כחילונים ומסורתיים שאינם דתיים.

מאחר ומספר המשיבים החרדים בסקר החברתי מועט למדי (כ-200 משיבים חרדים בממוצע בשנה) מתגלים האומדנים השנתיים לאומדנים חסרים בעלי מהימנות נמוכה באופן יחסי. בנוסף, לא ניתן ללמוד על התפתחויות ומגמות כאלו ואחרות ביחס למגזר ייחודי זה.

לפיכך, נאספו במסגרת מסמך זה נתונים על **כלל התצפיות** של משיבים חרדים מראשית הפעלת סקר זה (בשנת 2002) במטרה לערוך ממוצע רב-שנתי באשר למאפיינים שונים של המגזר החרדי, בין היתר **ביחס למידת תרומתם של החרדים בישראל למדינה ולכלל באמצעות התנדבות ושירות צבאי-לאומי**.

פעילות התנדבותית - רקע כללי

נתינה לזולת, תמיכה סיוע ועזרה לאחר ללא כל תמורה חומרית הנם המסד העומד בליבה של כל פעילות התנדבותית לגווניה השונים. פרטים מתוך הקהילה והחברה, בכל חברה אנושית, בוחרים מתוך רצונם החופשי לעסוק בפעילות התנדבותית מתוך מניעים ומוטיבציות שונות. לרוב, פעילותם של אותם אזרחים המחליטים לתרום לזולת, לקבוצה והקהילה נובעת מתוך מחויבות עמוקה לקהילה ולסביבה. המתנדבים משקיעים מזמנם, יכולתם, משאביהם וכישוריהם לטובת פרטים אחרים בקהילה שמזלם לא שפר עליהם. כל זאת ללא תמורה כספית וחומרית אחרת. במידה מסוימת ההתנדבות "משמשת דבק המחבר את היחיד לחברה ומגביר לכידות ומחויבות חברתית" (אברהמי ודר, 1995).

מה מניע אפוא אזרחים ויחידים מן השורה להעניק מעצמם לטובת הכלל? מהם מאפייניהם הייחודיים של המתנדבים אשר בגינם פעילותם זוכה להוקרה והערכה חברתית בלתי מסויגת? מכלול המניעים להתנדבות נע על רצף שבין מילוי מאוויים וצרכים אישיים אגוצנטריים של המתנדב ועד לגורמים קולקטיביים שמציבים את צרכי הזולת מעל לצרכים אחרים (א) **מניע חברתי** הקשור לרצון לעזור ולתמוך באוכלוסיות חלשות כגון נכים, עניים, זקנים, חולים ועולים חדשים. הזנחה וטיפול חסר של רשויות המדינה והחברה מעלים את הצורך בטיפול ועזרה לאותן אוכלוסיות חלשות על-ידי ארגוני מתנדבים. בנוסף, מתנדבים מסוג זה מונעים מתוך רצון להפיץ אמונות ואגידות חברתיות ייחודיות לטובת הכלל ובאמצעות כך להביא לשינוי תפיסות ואורח חיים (ב) **מניע אישי-אגוצנטרי** מהווה מניע דומיננטי בקרב מתנדבים אשר מניחים כי עיסוקם הוולונטרי יסייע להם לשפר את כישוריהם האישיים ויחשוף בפניהם ידע חדש הרלוונטי למקצועם הנוכחי או המתוכנן. פעילות התנדבותית עשויה לשפר באופן ניכר את ביטחונם העצמי של המתנדב וכן כישורים נוספים כגון כושר ניהול, יעילות, ארגון וסדר, יזמות ואחריות (ג) **הנאה וסיפוק** מפעילות וולונטרית הכוללת מפגש עם אנשים מתרבויות שונות, חברים חדשים ואף פעילות שקשורה בהנאות פשוטות כצורת בילוי ופנאי. (ד) **משוב חברתי** אשר נובע מהצורך "להחזיר טובה" לכלל ולקהילה לאחר שאותם מתנדבים עצמם זכו לקבל עזרה ותמיכה כלשהי בעבר, מהווים גם הם סוג של מוטיבציה להתנדבות¹.

¹ (שם, עמ' 86)

קשה להעריך במדויק מהם המניעים המרכזיים שבגינם נשים וגברים חרדים רבים, בגילאים שונים ומאוכלוסיות חרדיות שונות מפנים את מיטב זמנם ומרצם למען נזקקים בקהילתם ובחברה הכללית. עם זאת יש להניח כי במקרים רבים, לכל אחת מהמוטיבציות במערך המניעים שהוזכרו לעיל ישנו משקל מסוים ברצון הכללי לתרום באופן וולונטרי. המניע החברתי איננו נפרד מהתחושות האישיות ומהרצון להגיע לידי מימוש עצמי באמצעות התרומה לזולת.

בנוסף למניעים אישיים וסוציאליים, ההתנדבות בחברה החרדית מאופיינת בכך שפעילות זו מתקיימת לעיתים גם ללא מניע מוגדר אלא כפעילות חברתית-קהילתית הנתפסת כנורמה מקובלת הנובעת מעולם הערכים ותפיסת העולם האמונית-דתית של הפרט החרדי בסביבה הקרובה. לפיכך, במקרים רבים המתנדב החרדי בוחר לתרום מזמנו כיוון שאחרים בסביבתו, קרובי משפחה, חברים, שכנים ומכרים מתנדבים בהווה או התנדבו בעבר. נורמה חברתית זו רווחת מאוד בקבוצות חרדיות שונות בישראל ובתפוצות. התנדבות ועזרה לזולת בציבור החרדי בישראל מורגשים ביתר שאת בתקופות של משבר כלכלי ומצוקה הולכת וגוברת, בייחוד לאור הקשיים הכלכליים אליהם נקלעו משפחות חרדיות רבות לאחר שינוי מדיניות הקצבאות בשנת 2003 ואילך.²

² לפרוט נוסף ראה ספרו של בצלאל כהן (2005) "מצוקה ותעסוקה בחברה החרדית – מבט מבפנים"

התנדבות במגזר החרדי - ממצאים כמותיים

מהנתונים המוצגים להלן עולים הממצאים הבאים ביחס לשיעורי ההתנדבות ומאפייניה של תופעה חברתית זו במגזר החרדי בהשוואה לאוכלוסייה החילונית-מסורתית בישראל. ראוי להדגיש כי תופעת ההתנדבות בחברה החרדית הנה תופעה ששורשיה נטועים היטב במערך הערכים של האדם המאמין ביחס לנתינה ולסיוע לזולת.

- הציבור החרדי בישראל עוסק בפעילות התנדבותית כמעט פי 3 מהאוכלוסייה החילונית-מסורתית. כ- 36% מהחרדים עסקו בפעילות התנדבותית בשלושת החודשים האחרונים³ זאת לעומת 13.6% בלבד מהחילונים-מסורתיים.
- שיעור הגברים החרדים המתנדבים עומד על 40% והוא גבוה לאין שיעור משיעור הגברים החילונים-מסורתיים שמתנדבים (כ-15% בלבד), מאידך לא נמצא הבדל מהותי ביחס להיקף שעות ההתנדבות בין המגזרים. 29% מהגברים החרדים מתנדבים 20 שעות או יותר בחודש בהשוואה ל-20.9% מהגברים החילונים אשר מתנדבים מספר שעות זהה.
- 31.7% מהנשים החרדיות עוסקות בפעילות התנדבותית בהשוואה ל-12.5% בלבד מהנשים החילוניות.

נתונים אלו מעידים על פער תרבותי-חברתי ניכר בין שני מגזרי האוכלוסייה ביחס לנושא ההתנדבות ועל היותה של החברה החרדית חברה קולקטיבית עם קשרים הדוקים בין חבריה אשר משפיעים בהכרח על המוטיבציה של חבריה להתנדב ולסייע לזולת.

טענה רווחת מתייחסת להנחה כי מרבית הפעילות ההתנדבותית במגזר החרדי מתקיימת במגזר זה פנימה ורק מיעוטה של פעילות זו מופנית לכלל הציבור הישראלי. לצערנו, אין אפשרות לאתר באמצעות הסקר חברתי נתונים באשר לסוג הארגון או לסוג הפעילות ההתנדבותית של המתנדב (מלבד הבחנה בין התנדבות פרטית להתנדבות ארגונית) ולכן לא ניתן להעריך באיזו מידה ההתנדבות במגזר החרדי הנה פנים קהילתית או חיצונית לה.

³ בסקר חברתי שנערך על ידי הלמ"ס נבדקו שיעורי האזרחים שעסקו בפעילות התנדבותית במהלך שלושת החודשים האחרונים בלבד שקדמו למועד ביצוע הסקר. זאת בניגוד לסקרים מקובלים בעולם בהם נבחנת פעילות התנדבותית בשנה האחרונה

לוח 1- התנדבות בישראל לפי רמת דתיות ומגדר, ממוצע 2002-2007

חילוני ומסורתי			חרדים			סוג הפעילות
נשים	גברים	סה"כ	נשים	גברים	סה"כ	
					אלפים	
1025	986	2011	115	118	235	סך כל האוכלוסייה ⁴
128	147	274	36	48	84	מספר המתנדבים ⁵
12.5%	14.9%	13.6%	31.7%	40.4%	36.1%	אחוז המתנדבים
10.1	10.8	10.5	10.6	12.9	11.9	ממוצע שעות התנדבות
						<u>שעות התנדבות בחודש</u>
100%	100%	100%	100%	100%	100%	סה"כ באחוזים
74.6%	73.5%	74%	69.7%	61.2%	65%	פחות מ-20 שעות
18.4%	20.9%	19.7%	18.9%	29.1%	24.6%	20 שעות ויותר
7%	5.7%	6.3%	11.4%	9.7%	10.4%	לא קבוע

מקור: עיבודים מיוחדים של מינהל מחקר בתמיית לסקר החברתי (2002-2007) של לשכה המרכזית לסטטיסטיקה

⁴ כולל לא ידוע ולא רלוונטי

⁵ עסקו בפעילות התנדבותית בשלושת החודשים האחרונים

השירות הצבאי והמגזר החרדי בישראל - רקע היסטורי וחברתי

יחסה המסויג, אם לא לומר העוין, של החברה החרדית כנגד קיומה של מדינת ישראל כישות ריבונית בשטחי ארץ-ישראל נבע מהתנגדותה העקרונית של המנהיגות החרדית לתנועה הציונית. העובדה כי הציונית שאפה להגדיר ולעצב את העם היהודי בארץ-ישראל כעם ככל העמים, בעל זכויות לאומיות וטריטוריאליות הכוללות את זכות ההגדרה העצמית בארץ-ישראל מהווה קריאת תגר מהפכנית הסותרת את מסורות ישראל, לפיהן עם הסגולה נתון תחת השגחתו הפרטית של בורא עולם. לפי מסורות אלו, לא רשאי עם ישראל לקחת את גורלו בידיו, שכן צעד זה יהווה מרידה במלכות שמים. אליבא דה גריסה זו, הציונות הנה כפירה הן בתפיסה המשיחית והן כפירה במלכות אלוהי ישראל. חרף העובדה שטיעון תיאולוגי-מטאפיזי זה הועם ונחלש עם השנים, הוא עדיין מהווה אבן נגף משמעותית לאפשרות של נורמליזציה בין מגזרי האוכלוסייה השונים ובין רשויות המדינה והצבא למנהיגות החרדית והוא מקרין על עמדתם המהותית של חרדים מפלגים שונים ביחס לשירות הצבאי. יחס זה היווה ועודנו מהווה חסם משמעותי ביחסה של החברה החרדית לשירות הצבאי אך הוא איננו החסם היחיד.

טיעון נוסף המצדד בפטור משירות צבאי במגזר החרדי מתייחס לתפיסת העולם בדבר הצורך המוחלט של הבחורים להקדיש את כל חייהם וזמנם ללימודי קודש בלבד. התביעה המקורית אשר הועלתה בפני ראשי מערכת הביטחון בימיה הראשונים של מדינת ישראל נבעה מהצורך הממשי לשקם את עולם הישיבות ומסורת לימוד התורה, שנחרבו לאחר השואה באירופה. הרבנים וראשי הישיבות סוברים כי לימוד תורה עולה על כל שאר המצוות. הפסקת לימודים תורניים, אפילו לזמן קצר מהווה פגיעה מיידית בתלמיד הישיבה. הרבנים ביקשו להדגיש את חובתה המוסרית והמעשית של מדינת ישראל לשקם את עולם התורה והישיבות כדי לספק לעם היהודי מנהיגים רוחניים ותלמידי חכמים.

סיבה נוספת לעובדה שמרבית החרדים אינם משרתים בצבא קשורה לעובדה שאורח חייהם של תלמידי הישיבות שונה בתכלית מהמודל התרבותי והחברתי בצה"ל. הטענה המרכזית סביב נושא זה מצדדת בכך שהשירות הצבאי עלול לפגוע באופן קשה באורח חייהם המחמיר והקפדני של האברכים ותלמידי הישיבות.

חומותיה הבצורות של "תרבות המובלעת" החרדית אינם מאפשרים כביכול פשרות עם אורח החיים המודרני, כל שכן עם אורח החיים המתנהל במסגרת הצבאית. עם זאת, ניתן לומר במלוא הזהירות שבעשור האחרון נוצרו סדקים ופרצות מסוימות באותן חומות. הסתגרות מרבית של אוכלוסיות

חרדיות שונות אינה נפוצה כבעבר. שינויים אלו הובילו גם לתמורות מינוריות ביחס פרגמאטי משהו, לשירות הצבאי, גם אם לא בעמדות עקרוניות כלפי שירות זה.

הואיל ובשנותיה הראשונות של מדינת ישראל נתפסו החרדים כקבוצת שוליים בהתפתחותו של הלאום הישראלי, ניתן בזמנו פטור גורף משירות צבאי על-ידי דוד בן-גוריון ללא מאבק עיקש (הערכות שונות מתייחסות לכך שפטור זה חל בשנים הראשונות על כ-400 אברכים בלבד אשר לגביהם חל הסדר "תורתו אומנותו"). סיבה נוספת למתן פטור זה על-ידי ראש הממשלה הראשון נבע מתוך מצוקה קשה של עולם התורה שחרב בשואה ושיווע לחיזוק שורותיו ושיקום הישיבות. בן-גוריון נמנע מלהתעמת באופן ישיר עם הרבנות החרדית (בראשה עמד "החזון איש" הרב אברהם ישעיה קרליץ) בשל מספר סיבות. הן בשל העובדה שבימים ההם היה משקלו של ציבור זה בכלל האוכלוסייה היהודית קטן יחסית והן בשל אי-יכולתו לכפות את מרות השלטון על קבוצה ייחודית זו בשנים הראשונות לקום המדינה.

בשנת 1968 קבעה ועדת שרים מיוחדת שמספר המשוחררים לא יעלה על 800 תלמידי ישיבה, אך גם מכסה זו לא קוימה בהקפדה ייתרה. המהפך השלטוני שחל ב-1977 וההסכמים הקואליציוניים שנחתמו בין מפלגת הליכוד והמפלגות החרדיות-דתיות הביאו לכך שמכסת הפטורים משירות צבאי בוטלה. הפטורים המוגבלים שניתנו במסורה משנות החמישים ועד לסוף שנות ה-70 הוענקו מעתה ואילך במספרים הולכים וגדלים. רק 4.2% מחיבי שירות זכו ב-1980 לפטור המבוסס על הסדר "תורתו אומנותו". בשנת 1990 עלה שיעור המשוחררים על בסיס הסדר זה ל-5.8% ובשנת 2005 זינק שיעור המשוחררים החרדים ל-11.5% מכלל הגברים חייבי השירות בצה"ל. יש לציין שהפטור מוגדר כדחיית שירות אך למעשה הוא מהווה שחרור מחובת הגיוס. רבבות (למעלה מ-40 אלף איש) אינם משרתים שירות סדיר ומרביתם גם לא משתלבים במערך המילואים.

הריבוי הטבעי הגבוה של הציבור החרדי בישראל הביא איתו לגידול משמעותי במספר מקבלי הפטורים. במקביל, מנהיגיו הרוחניים והפוליטיים של ציבור זה טרחו כל העת בשימור מצב זה ובהקצאת משאבים נאותים לצורך מימון של הישיבות התורניות בהסתמך על תקציבי ממשלות ישראל לדורותיהן.

אי-שוויון והפליה מבנית זו לרעת ציבור המשרתים בצבא העיבה והעכירה את מערכת היחסים השברירית בין המגזר החרדי בישראל לבין הציבור הכללי, שמרבית בניו משרתים בצבא כחלק מהאתוס הביטחוני שרווח בחברה הישראלית עד לאמצע שנות ה-80. לחץ ציבורי רחב ומתמשך ופנייה לערכאות משפטיות ובראשם לבג"צ שהובל על-ידי עו"ד אמנון רובנשטיין ב-1998 הוביל לכך שבית המשפט העליון כפה על הכנסת להכריע בסוגיית השירות לבחורי ישיבות בתוך כשנה. ראש

הממשלה דאז, אהוד ברק ביקש לצמצם אפוא באופן משמעותי את היקף בחורי הישיבות עליהם חל הסדר "תורתם אומנותם". באוגוסט 1999 הוקמה בעקבות פסיקת בג"צ ועדה ציבורית בראשות השופט טל ("ועדת טל") אשר בדיוניה השתתפו נציגים מטעם הציבור החרדי. המלצותיה של "ועדת טל" אפשרו לתלמידי ישיבות ללמוד במתכונת הקיימת אך לכך נוספו מסלולים נוספים:

1. הנהגת "שנת הכרעה" – תלמיד ישיבה יהיה רשאי להפסיק לימודיו למשך שנה מגיל 23 ואילך כדי לבחון באיזו מידה הוא מוכן להמשיך בלימודים תורניים או לחלופין לרכוש מקצוע ולצאת לעבוד.

2. תלמידי ישיבה שיפסיקו לימודיהם לפני גיל 24 ישולבו במסלולים חלופיים שיכללו שירות צבאי מקוצר או **שירות אזרחי**. כמו כן, תלמיד ישיבה שלא יבחר באחת מהחלופות יחויב בשירות צבאי לפי צרכי הצבא (דרורי, 2005).

מסגרות השירות האזרחי והצבאי המותאם לחרדים החלו לפעול בשנים האחרונות וזכו להצלחה לא מבוטלת אשר הניבה כמה מאות מתנדבים בשירות אזרחי (מסלול הפעיל מזה כשנה) ומספר מחזורי גיוס במסגרת הנח"ל החרדי. כמו כן, נוצרו בשנה הנוכחית 2008/9 מסגרות גיוס חדשניות במסגרת פרויקט שח"ר (שירות חרדים) המשותף לחילות צה"ל ולארגון הגיוינט אשר בהן רכשו כ-150 צעירים חרדים הכשרה טכנולוגית וטכנית, בעיקר במסגרת חיל-האוויר.

על אף תמורות אלו וחרף העובדה שמתגלים כיום ניצני שינויים בקרב אוכלוסיות חרדיות שונות ביחס לגיוס לצה"ל ו/או לשירות אזרחי, מהווה **סוגיית השירות הצבאי סלע מחלוקת מהותי בין ציבור המשרתים בצה"ל ובין רוב רובו של הציבור החרדי** אשר אינו שותף מלא בחובה האזרחית. זוהי עדיין אחת מהזירות המרכזיות והמשמעותיות ביותר ברמה הלאומית-אזרחית בין תפיסת עולם ממלכתית ואחריות ציבורית לבין תפיסות עולם פרטיקולאריות צרות ומיגזריות.

שירות צבאי ולאומי במגזר החרדי

- רק 20% מהחרדים בישראל (גברים ונשים) בגילאי 20-64 שירתו בצבא בהשוואה ל-72.2% מהחילונים-מסורתיים. **שליש מהגברים החרדים, (32%) שירתו בצבא לעומת 84.9% מהגברים החילונים.** הפער בין מגזרי האוכלוסייה גדול במיוחד בקרב נשים: 7% בלבד מהחרדיות שירתו בצבא לעומת 59.8% מהחילוניות.
- הפער בין שיעור החרדים והחילונים ששירתו בצבא גדל באופן משמעותי בהתייחס **לקבוצת הגילאים 20-29.** שיעור הגברים החרדים ששירתו בצבא בקבוצת גיל זו עומד על 11.2% בלבד לעומת 90.7% מהגברים החילונים. רק 2.4% מהנשים החרדיות שירתו בצבא בהשוואה ל-79.5% מהנשים החילוניות בקבוצת גיל זו. מיותר לציין כי זוהי קבוצת הגיל הרלוונטית ביותר ביחס לשירות החובה הצבאי בארץ.
- 45% מהגברים החרדים שירתו בצבא בקרב גילאי 30-64 לעומת 82.6% מהגברים החילונים-מסורתיים.
- 7.3% (14 אלף) נשים חרדיות התנדבו לשירות לאומי זאת בהשוואה ל-37.9% מהנשים הדתיות.

העובדה שבקרב קבוצת הגיל הצעירה ביותר שיעור המשרתים בצבא נמוך כל-כך נובעת להערכתנו בשל סיבות משלימות שיפורטו להלן: (א) בעבר הלא רחוק, כנראה עד סוף שנות ה-70 עוד ניתן היה למצוא לא מעט גברים חרדים ששירתו בצבא. בפלגים חרדים שונים ההסתייגות מהשירות בצה"ל לא הייתה חריפה וגורפת. כמו כן, העובדה שהפטורים לתלמידי ישיבות במסגרת הסדר "תורתם אומנותם" ניתנו במסורה ולא באופן מוחלט אפשרה לחלק מהחיילים החרדים למלא תפקידים שונים בצבא, בעיקר במסגרת הרבנות הצבאית ובמסגרת שירות צבאי מקוצר ביותר (ב) חרדים אשר כיום הנם בגילאי ה-40 וה-50 לא היו חרדים בעבר ולכן העובדה ששירתו בצבא לא הייתה יוצאת דופן. עם השנים, פנו אלו לאורח חיים חרדי מובהק ובניהם הצעירים בטווח גילאי 20-29 התחנכו וגדלו כחרדים לכל דבר ועל כן נהנו מדחיית השירות הניתן לבחורי ישיבות. מרביתם כנראה צמחו בציבור הדתי-לאומי וכן מקרב יוצאי ארצות המזרח אשר הופעתה של מפלגת ש"ס קירבה אותם ואת בניהם לאורח חיים חרדי אדוק.

לוח 2-שירות צבאי ושירות לאומי לפי רמת דתיות ומגדר⁶, ממוצע 2005-2007

חילוני ומסורתי			חרדים			סוג הפעילות
נשים	גברים	סה"כ	נשים ¹	גברים	סה"כ	
באלפים						
1028	997	2025	119	128	247	סך הכל⁷
615	847	1462	8	41	50	שירות צבאי
25	0.8	26	9	--	9.5	שירות לאומי⁸
באחוזים						
59.8%	84.9%	72.2%	6.9%	32.0%	19.9%	שירות צבאי
2.4%	0.1%	1.3%	7.3%	0.4%	3.7%	שירות לאומי

(1) יש להניח כי כל הנשים ששירתו בצבא ובשירות לאומי הינן חוזרות בתשובה או נשים מהזרם הדתי – תורני אשר הגדירו עצמן בסקר כחרדיות.

מקור: עיבודים מיוחדים של מינהל מחקר בתמי"ת לסקר החברתי (2002-2007) של לשכה המרכזית לסטטיסטיקה

לוח 3-שירות צבאי ושירות לאומי לבני 20-29 לפי רמת דתיות ומגדר, ממוצע 2005-2007

חילוני ומסורתי			חרדים			המשתנה
נשים	גברים	סה"כ	נשים	גברים	סה"כ	
באלפים						
275	290	566	49	49	98	סך הכל
219	263	482	--	6	7	שירות צבאי
13	0	13	(2)	--	2	שירות לאומי
באחוזים						
79.5%	90.7%	85.2%	2.4%	11.2%	6.8%	שירות צבאי
4.5%	0.2%	2.3%	4%	0%	2.2%	שירות לאומי

מקור: עיבודים מיוחדים של מינהל מחקר בתמי"ת לסקר החברתי (2002-2007) של לשכה המרכזית לסטטיסטיקה

⁶ שנים 2005-7

⁷ כולל לא ידוע ולא רלוונטי

⁸ נשאל מי שלא שירת בצבא

סיכום

העובדה שמרבית הגברים החרדים בגילאי שירות החובה אינם משרתים בצבא הנה עובדה ידועה ומוכרת. רק 11.2% מהגברים החרדים בגילאי 20-29 משרתים בצבא בהשוואה ל-90% מהגברים החילוני-מסורתיים בגילאים אלו. עם זאת, פחות ידוע כי חלק לא מבוטל מהגברים החרדים בגילאים מבוגרים יותר משרתים שירות צבאי כלשהו, לרוב שירות מקוצר וחלקי. כמחצית (45%) מהגברים החרדים בגילאים 30-64 שירתו בצבא בהשוואה ל-82.6% מהגברים החילוניים. עדיין נותר פער משמעותי מאוד בין שני המגזרים ביחס לשיעור המשרתים בצבא. מקומן של הנשים החרדיות נפקד כמעט לחלוטין מהשירות הצבאי והוא עומד על 2.5% בלבד בהשוואה ל-80% מהנשים החילוניות בגילאי שירות החובה. אי-השוויון בין המגזרים ביחס לשירות הצבאי, בקרב גברים ונשים כאחד ניכר ובולט לעין. על אף העובדה שישנם כיום מסגרות שירות צבאיות ואזרחיות ייעודיות וייחודיות לבני המגזר החרדי, טרם ניתן לראות שינוי משמעותי בקרב אוכלוסייה זו ביחס לנושא השירות הצבאי בישראל.

כאמור, מרביתם של הנשים והגברים החרדים בישראל אינם משרתים בצבא, בייחוד לא בגילאי שירות החובה. עם זאת וייתכן כי בשל עובדה זו, רבים מהם עוסקים בפעילות התנדבותית כלשהי, בין אם בתוך הקהילה פנימה ובין אם לטובת כלל הציבור בישראל. **למעלה משליש מהחרדים** 36%, עסקו בפעילות זו בשלושת החודשים שקדמו לעריכת הסקר בהשוואה ל-13.6% בלבד מהחילוניים-מסורתיים. שיעור התנדבות כה גבוהה, מעיד על כך שהחברה החרדית הנה חברה שערכי הנתנה והסיוע לזולת הנם ערכים העומדים במרכז הווייתה.